

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK DIŞİŞLERİ VE GÜVENLİK POLİTİKASINA BİR BAKIŞ

Alaattin KIZILTAN^(*)
Yasemin KAYA^(**)

Özet: Avrupa'da bir birlik yaratma düşüncesi bu kıtada devletlerin ortaya çıkması kadar eskidir. AB'nin nihai amacı siyasi bütünleşmedir. Bu bağlamda ortak dışişleri ve savunma politikası (ODSP) siyasi bütünleşmenin gerçekleşmesine katkı sağlayacak belki de en önemli unsur olmaktadır. Birliğin II.dünya savaşından sonra gerek mevcut üyeler arasındaki entegrasyon derecesi gerek genişleme konusunda elde ettiği başarıdan, daha çok ekonomik boyutuyla bahsedilmektedir. Aynı başarının siyasi bütünleşme ve ODGP'de gösterilmediği görülmektedir. Bu konuda üye ülkelerin daha fazla gayret göstermeleri ve kurumsallaşmayı ileri götürerek yetkilerin uluslar üstü otoriteye devri konusunda tüm ülkelerin mutabakatı gerekmektedir. Siyasi bütünleşme ve ODGP'de mutabakat sağlanmadan AB'nin dünya platformunda istediği konuma kavuşması mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Dışişleri ve Savunma Politikası, Siyasi Bütünleşme.

Abstract: The thought of creating a union in the Europe goes further back. The main purpose of the European Union (EU) is political integration. Common Foreign and Security Policy (CFSP) is maybe the most important element to contribute to realisation of political integration. The success in integration degree among the member countries and enlargement of the Union after the World War II is mostly economic. But it is not true for the political integration and CFSP. The members have to try hard and reach a consensus on transferring authorities to a supra-national authority on this subject. It is not possible for the EU to take the place which it wants on the world platform without a consensus on the political integration and CFSP.

Keywords: European Union, Common Foreign and Security Policy , Political Integration.

I. Giriş

Avrupa'da bir birlik kurmaya yönelik hareketlerin kökeninin çok eski tarihlere dayandığı görülmektedir. Geçen yüzyıllar ile 20 nci yüzyılda La Rochefoucauld, Saint Simon, William Penn, Due de Sully, Augustin Thierry, Emille de Girardin, Victor Hugo, Count Coudenhove Kalergi, De Gasperi, M.Briand gibi düşünürler Avrupa Birliği (AB)'nin kurulmasına inanan kişilerdir (Karluk, 2003:1). Avrupa'da bir siyasi birlik kurma konusundaki teori ve projeler 16 ncı yüzyılda ortaya atılmış olmakla birlikte, fikirlerin fiiliyata geçirilmesi ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan ekonomik ve siyasi ortamda mümkün olabilmıştır.

1950 yılında Fransız Devlet Adamı Jean Monnet'in fikirlerinden esinlenen Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın önerisi ile savaşın iki

^(*)Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

^(**)AT Uzmanı, Atatürk Üniversitesi. İİBF İktisat Bölümü, Doktora Öğrencisi.

temel girdisi olan kömür ve çeliğin üretim ve kullanımını uluslarüstü bir organa devretmek amacıyla Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuş, dünya barışının sağlanması, ekonomik birliğin kurulması ve eski rekabetler ve kanlı mücadeleler yerine hayati çıkarları yerleştirmek amaçlanarak, bu sektörde gerçekleştirilen başarının diğer sektörlerde de sıçraması planlanmıştır (Karluk, 2003:3; Balkır ve Demirci, 1989:21).

Bu amaçla, 1957 yılında Roma Antlaşmaları ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuş, 1965 yılında Brüksel Antlaşması ile her üç Topluluğun organları ortak hale getirilmiş, 1993 yılında Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği (AB) kurularak Avrupa Topluluğu (AT) AB'nin ayaklarından (Ekonomik ve Parasal Birliği Oluşturan AT ayağı, Adalet ve İçişleri ayağı ile Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası-ODGP ayağı) biri haline gelmiştir.

AB kurucu antlaşmalarında belirtilen birincil amaçlar ekonomik nitelik taşımakla birlikte, Birliğin nihai amacı Roma Antlaşması'nın girişinde de belirtildiği gibi "Avrupa halkları arasında giderek daha sıkı bir birlik kurulması", yani siyasi birliktir (Harp Akademileri Komutanlığı, 1995: 22).

Soğuk Savaşın sona erdiği, Doğu ve Batı ayrımının kalktığı günümüzde, süper güç olmanın koşulu ekonomik güçle desteklenen siyasi güçtür. Yüzyılımızın en büyük bölgesel örgütlerinden biri olan AB özellikle son yıllarda ortaya çıkan uluslar arası krizlerde (Bosna, Kosova Sorunu, Irak krizi gibi) ekonomik gücüne paralel bir siyasi güç gösterememiştir.

Özellikle Irak Savaşı, Avrupalıları gerçekle bir kez daha yüz yüze getirdi. Zira Avrupalı ülkelerin bu savaşta ihtilafa düşmesi ODGP'de gelinen noktayı gösterdi (Reiter, 2004:26).

Kurulduğu andan itibaren siyasi birlik konusunda pek fazla aşama kaydedemeyen Birlik, Belçikalı bir bakanın deyişiyle "Ekonomide dev, siyasette cüce, askeri bakımdan ise ağaç kurdu" olmaktan kurtulamamıştır (Kennedy, 1996:336). AB bunu aşabilmek amacıyla, kurulduğu andan itibaren yürüttüğü Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) çalışmalarına ODGP çerçevesinde hız vermiş, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK)'nin oluşturulması faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır.

II. AB'nin Oluşumunda Entegrasyon Fikrinin Dayandığı Teori

Yukarıda belirtildiği gibi Avrupa'da bir birlik yaratma düşüncesi çok eskidir ve bu kıtada devletlerin ortaya çıkmasıyla eş zamanlıdır. Kıta Avrupasındaki ülkelerin kendi aralarındaki savaş sonunda imzaladıkları barış antlaşmalarında Avrupa'da bir birlik veya federasyon kurma düşüncesi gündeme gelmiştir. Ancak kurulacak birliğin entegrasyon seviyesinin ne olacağı konusunda farklı fikirler ortaya çıkmıştır.

Entegrasyon sürecinde iki temel teori üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki, General de Gaulle'nin savunduğu üye devletlerin ulusal ayrıcalıklarını ve bağımsızlıklarını korudukları ve ortak bir hükümete bağlı bulunmadıkları,

hükümetler arası işbirliğine dayanan konfederal sistemdir. Konfederal sistemde esas amaç, ekonomik pazarın kurulmasıdır, siyasi entegrasyon değildir (Ceyhan, 1991:33). Kararlarını oybirliği ile alan, ABD'ye daha az bağımlı, eski Sovyetler Birliği ile eşit koşullarda diyalog masasına oturabilecek, Fransa önderliğinde konfederal nitelikli Atlantik'ten Urallara kadar bir Yurtlar Avrupa'sıdır (Nicoll ve Salmon, 1994:28).

AB için önerilen ikinci tip entegrasyon, Amerikan usulu federal sistemdir. Bu sistemde, üye devletler bağımsızlıklarından vazgeçerek, yasama ve yürütme yetkilerinin büyük bir çoğunluğunu federal bir anayasa uyarınca kurdukları uluslararası bir organa devretmekte, ortak işler çoğunluk sistemiyle alınan kararlar vasıtasıyla yürütülmektedir (Ceyhan, 1991: 34). Yetkilerini daha çok artıracığı için Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu bu fikre daha yatkındır (Harp Akademileri Komutanlığı , 1992a: 34).

Bazıları, kurulacak Birliğin entegrasyon düzeyinin ne olacağı konusundaki iki uç görüşün ötesinde üçüncü bir kavram daha ileri sürmüşlerdir. Bunların başını Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing çekmektedir. Bu seçenek ise, "yardımlaşma, tamlama ilkesine dayalı, büyük çapta merkezileşmeden uzaklaştırılmış bir federalizm"dir. Buna göre yetkilerin ortak olarak kullanılacağı ve federe modellerle idare edileceği bir Avrupa söz konusudur. Birliğin kullanmadığı yetkiler ise ulusal mahalli alanlarda icra edilecek ve ulusal makamlar tarafından kullanılacaktır. Bunun ABD modeli federalizmden farkı, yetkilerin tümünün zirvede toplandığı bir piramit değil, sadece ortak yetkilerin federal bir çatı altında toplandığı bir sistem olmasıdır. Bu sistemde federe devletler, federal devletin yetki alanına girmeyen konularda serbesttirler (Harp Akademileri Komutanlığı , 1992b: 8).

AB'nin yapısı irdelendiğinde, klasik uluslararası örgütlerden farklılıklar gösterdiği, ortak politika alanında yetkilerin AB'de toplandığı, bunun dışındaki alanlarda ise üye devletlerin AB'yi kuran antlaşmalara ve ilkelere aykırı olmadığı ve Birlik menfaatlerine zarar vermediği sürece ulusal yetkilerini kullandığı izlenmektedir.

III. AB'yi Diğer Uluslar Arası Örgütlerden Ayıran Temel Farklılıklar

AB'yi genel olarak diğer uluslar arası örgütlerle karşılaştırdığımız zaman aşağıdaki temel farklılıklar görülmektedir.

- Uluslararası hukukta karşılıklık esastır. Bir üye devletin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde, diğeri de getirmeyebilir. AB'de ise, üye devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde, üye devletlerin antlaşmayı ihlal eden devlete karşı dava açma hakkı vardır (Kar ve Arkan, 2003:92).

- Birliğin üye devletler üzerinde yaptırım gücü bulunmaktadır. Örneğin Amsterdam Antlaşması ile, tanımlanan ilkelere aykırı davranma eğilimini sıklıkla gösteren üye ülkelerin Konseydeki oy hakkı askıya alınabilmektedir. Avrupa bütünleşme tarihinde ilk kez " bir üye ülkenin AB Konseyi'ndeki oy

hakkı diğer üye ülkelerin üçte birinin teklifi ve oybirliğiyle karar alınması şartıyla askıya alınabilecektir” şeklinde düzenleme getirilmiştir (Karluk, 2003:105).

- AT hukuku, birincil ve ikincil hukuktan meydana gelir. Birincil hukukun kaynağını kurucu antlaşmalar oluştururken, Birlik organlarının tasarrufları ikincil hukuku oluşturmaktadır. İkincil hukukun kaynaklarından tüzükler, ulusal hukukta doğrudan etkiye sahip iken, direktifler ilgili üye devlet tarafından içeriği ve amacı değiştirilmeden ulusal hukuka yansıtılmak zorundadır. Bunların üye devletlerin inisiyatifi ile kaldırılması mümkün değildir. Topluluk hukukunun, ulusal hukuka nazaran önceliği söz konusudur (Arsava, 1985:27 28).

- AB’de de alınan kararların muhatapları sadece üye devletler değil, özel ve tüzel kişiler de olabilmektedir.

- AB’ni oluşturan kurucu antlaşmalar klasik antlaşmalardan farklılıklar gösterir. Antlaşmalarda sadece üye devletlere yönelik hedefler ve yükümlülükler yer almaz, AB’nin kurumsal yapısını oluşturan organların statüleri ve görevleri, üye devlet ve Birlik vatandaşları için davranış normları da belirtilmektedir (Arsava, 1985:11).

- Kurucu Antlaşmalar AB’yi üye devletlerin yetki alanlarında yasama, yargılama ve idari tasarruflarda bulunmasını mümkün kılacak yetkilerle donatmıştır. Bu sebeple de uluslarüstü bir örgüt olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, dış ilişkiler alanında yetkileri fonksiyonel olarak sınırlı olsa da, kendi alanına giren konularda üye devletlerin yerine geçerek onlar adına tasarrufta bulunabilmektedir (antlaşma yapma yetkisi gibi) (Arsava, 1985:11).

- AB Adalet Divanı, Birlik sınırları içinde en üst yargı makamıdır. Dolayısıyla Divan içtihatları, AT hukukunun temel kaynağı olarak üye ülkelerin ulusal hukuk sistemlerinde doğrudan geçerlidir (Karluk, 2003:100; Kar ve Arıkan, 2003:92).

- Komisyon karar alma sürecinde ilk girişim hakkına ve kararların uygulanmasında gözetim yetkilerine sahiptir. Zaman içerisinde kararların alınmasında oy birliği kuralı, yerini pek çok alanda oy çokluğu ilkesine bırakmıştır. Ayrıca atanmış personelden değil, seçimle gelen personelden oluşan Avrupa Parlamentosu’nun karar alma sürecindeki rolü, daha ağırlıklı ve belirleyici bir konuma gelmektedir (Karluk, 2003:100).

Tüm bu nitelikleri göz önüne alındığında AB, uluslararası bir örgüt değil, uluslar üstü bir örgüt niteliğindedir. Ancak örgüt ortak politikalar dışında, örneğin güvenlik ve savunma gibi üye devletlerin ulusal yetkilerini devretmede hassas olduğu konularda uluslar üstü nitelik değil, hala uluslararası bir örgüt gibi çalışmaktadır.

IV. AB’de Siyasi Birlik Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi

A. Kurucu Antlaşmalarda Siyasi Birlik Fikrinin İşlenmesi ve Gelişimi

1957 Roma Antlaşmalarını incelediğimizde, söz konusu Antlaşmaların hukuki olarak, ortak savunma ve güvenlik sorunlarına ilişkin hiçbir esas içermedikleri, nihai amaç olan siyasi birlik fikrine ise sadece giriş kısmında “Avrupa halkları arasında, giderek daha sıkı bir birlik kurulması” ifadesi ile atıfta bulunulduğu görülmektedir. Roma Antlaşmalarında siyasi birlikten bahsedilmemesinin nedeni, Antlaşmaların ekonomik amaçlı olmasıdır. AET’ye yüksek politika konuları için yetki verilmemiştir. AET Antlaşmasının 2 nci maddesi Birliğin ekonomik hedefini belirtmektedir:

“ Topluluğun görevi, bir ortak Pazar kurarak ve üye devletlerin ekonomi politikalarını gittikçe birbirine yaklaştırarak, Topluluğun himayesinde ekonomik faaliyetlerin ahenkli bir şekilde gelişmesini, dengeli ve devamlı bir büyümeyi, artan bir istikrarı, hayat standartlarının hızla yükselmesini sağlamak ve Birlik içindeki devletler arasında daha sıkı ilişkileri harekete geçirmektir” (Harp Akademileri Komutanlığı , 1995: 22).

AB’nin kurulmasında siyasi sebepler ekonomik sebeplerden önce gelmesine rağmen Roma Antlaşmaları’nda neden siyasi birlikten bahsedilmemiştir ? Bunun cevabı Avrupa’nın uzak ve yakın tarihli siyasi hayatıyla yakından ilgilidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa’yı yüzyıllar boyunca yerleşmiş gelenekleri, çıkarları şüpheleri ve akla gelebilecek daha birçok engelleyici unsurları bir çırpıda kenara iterek radikal yöntemlerle federal ya da konfederal bir sistem içinde birleştirmek gerçekleştirilmesi pek kolay bir olay değildir. Bu dönemde dış politika üye devletler açısından çok hassas bir konudur, çünkü her birinin dünyanın farklı bölgelerinde farklı ikili ilişkileri, bazılarının da sömürgecilik döneminden kalma özel durumları bulunmaktadır. 1960-1980’ler süresince dış politika hala bağımsız ulus devletin yetki alanında kabul edilmektedir. Roma Antlaşması’nın hemen öncesindeki tecrübeler de böyle bir teşebbüs için cesaret kırıcı olmuştur.

Avrupa Savunma Topluluğu (AST) teklifinin Fransız Parlamentosu’nda reddedilmesi, AB taraftarlarına ulusal egemenliği dolaylı yollardan kısıtlayacak bir teşebbüsün başarısızlıkla sonuçlanabileceğini gösterirken, AKÇT tecrübesi ise sınırlı ölçüde olmakla birlikte ekonomik bütünleşmenin başarılabileceğini göstermiştir. (Gönlübol, 1965: 79)

Diğer yandan siyasi birlik , birçok literatürde entegrasyonun tercihli ticaret anlaşmalarından başlayan sürecin son aşaması olarak verilmektedir. İlgili aşamaları pozitif ve negatif entegrasyon önlemleriyle kateden ülkeler son aşamada tek bir devlet gibi idare edilerek, ekonomik ve siyasi konularda politikaların tek elden yürütüldüğü bir kurumsal yapıya kavuşmaktadırlar. Siyasi birlik aşamasında, ekonomik konularda ortak hareket eden bir birlik dış politika, güvenlik ve savunma gibi konularda da ortak hareket etmeye başlayacaktır. Bu bakımdan Roma Antlaşmasının imzalandığı yıllarda Avrupa’daki entegrasyon sürecinin, önceki entegrasyon aşamalarından geçmiş

bir siyasi birlik sürecinin çok uzağında olması da yukarıdaki soruya diğer bir cevaptır (Bkz. Dura ve Atik, 2003 ; Hitiris, 1998). Ayrıca entegrasyonun sağlanabilmesi için “devlet” kavramlaştırması ile ilişkilendirilebilecek, yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya doğru gelişim gösteren ve derece itibarıyla farklılaşabilen birtakım otorite mekanizmalarının varlığı kaçınılmazdır (Bkz. Frei, 1992 ve İşyar, 1998). Bu bakımdan henüz devletleşme sürecinden çok uzak bir kurumsal yapının siyasi birlik ve ODGP gibi konularda tek bir devlet gibi hareket etmekten çok uzak olması şaşırtıcı değildir.

B. Avrupa Tek Senedine Kadar Olan Dönemde ASİ Mekanizmasının Gelişimi

ASİ tek ve birleşik bir Avrupa yaklaşımı temelinde, bir Avrupa dış politikası oluşturmak ve uygulamak amacıyla, AB'ye üye olan devletler arasında bilgi alışverişini, danışmayı ve ortak hareket etmeyi esas alan bir süreç olarak tanımlanabilir (Uludağ, 1993:153).

Avrupa Tek Senedi'ne kadar geçen süreçte siyasi birlik konusundaki çalışmaların özellikleri şunlardır (Bozkurt, 1992:38):

- Hukuki, temel yazılı Antlaşma yoktur. Siyasi işbirliğine doğru gayri resmi çabalar söz konusudur. Önce üye ülkelerin aralarında görüş teatisi ve daha sonra ortak bir tutum belirleme çabası şeklinde gelişmiştir.

- Ekonomik alanda uluslarüstü ilkesi geçerli iken, ASİ'de hükümetlerarası işbirliği söz konusu olmuştur.

- Herhangi bir tutum belirlemede oy çokluğu ile hareket edilmemiş, görüş birliğine varılması koşulu aranmıştır.

- Güvenlik ve savunma konuları hariç tutulmuştur.

ATS'nin imzalanmasına kadar gelişen süreçte ASİ'nin ilkeleri AB'nin değişik zirvelerinde kabul edilen raporlar ve deklarasyonlarla geliştirilmeye çalışılmıştır. ATS'ye kadar olan dönemde, ASİ faaliyetlerine ilişkin yapılan belli başlı konferanslar ve kabul edilen plan ve raporlar şunlardır:

1. Avrupa Savunma Topluluğu, Avrupa Siyasi Birliği ve Pleven Planı

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, Almanya'ya karşı birleşen devletler fikir ayrılıklarına düşmüşler, 1948'de Berlin Ablukası ve 1950'de Kore Savaşı, Sovyetler Birliği ile bir savaşa girilebileceğini kanıtlamıştır. Kore Savaşı'nın ilk aşamasında, yarımadanın büyük kısmının kaybedilmesi üzerine silahlanmasını yeniden başlatan ABD, Avrupalı müttefiklerinin de benzer şekilde davranmalarını isteyerek, kıtadaki gücün dengelenebilmesi için, Almanya'nın NATO emrinde yeniden silahlandırılmasını önermiştir. Bu teklif Fransa ve İngiltere tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Bozkurt, 1987:11).

Almanya'nın NATO emrinde dahi olsa yeniden silahlandırılmasını istemeyen Avrupalı devletler, Avrupa Konseyi'nin 11 Ağustos 1950 tarihinde Danışma Meclisinin 5 nci Oturumunda ABD ve Kanada ile tam bir işbirliği içinde çalışacak bir Avrupa Ordusu'nun tüm ivedilikle kurulması teklifinde bulunmuştur. Söz konusu teklif Fransız Başbakanı Rene PLEVEN tarafından

plan haline getirilmiştir. PLEVEN Planı bir Avrupa Ordusunun kurulmasını ve bu ordunun strateji ve harekete geçme bakımından NATO'ya dahil olmasını öngörmüştür (Nicoll ve Salmon, 1994:14).

AKÇT üyesi devletler, savunma ve dışişleri konularını kapsayacak ve bir parlamento tarafından denetlenecek AST'yi kurma konusunda ortak prensip kararı aldılar. Bu karar doğrultusunda, AST Antlaşması (Paris Antlaşması) ve NATO ile yapılan protokoller 1952 yılında imzalanmıştır. Paris Antlaşmasınının 38 nci maddesi ile, AST'nin üye devletlerin istekleri doğrultusunda zaman içerisinde AKÇT'yi de bünyesine alarak, en son aşamada siyasi nitelik taşıyan tek bir örgüt haline gelmesi planlanmıştır (Mascler, 1974:11).

AST ile ilgili çalışmalar sürdürülürken bir yandan da, Avrupa Siyasal Birliği (ASB)'nin kurulmasına temel teşkil edecek, Avrupa Ortaklık Statüsü taslak metni hazırlanmış, bu taslak metin ile ASB'nin, üye devletlerin milli menfaatlerinden bağımsız olarak çalışan bir örgüt olması planlanmış, ancak bunun üye devletlerin egemenliklerinden vazgeçtiği şeklinde anlaşılması gerektiği belirtilmiştir (Mascler, 1974:11).

ASB; AST gibi halkların ve devletlerin birleşmesini öngören federal bir örgüt olarak tasarlanmış, dış politika, savunma, ekonomik ve sosyal entegrasyon ve insan haklarının korunması konularında yetkili olması planlanmıştır (Alanat, 1995:125).

ASB hazırlanırken uluslararası bir örgüt yerine kararların oybirliği ile alındığı uluslararası bir konferans oluşturulması yönünde alternatif bir proje hazırlanmıştır. Debre Projesi üye devletler tarafından yetersiz bulunarak soğuk karşılanmıştır(Mascler, 1974:15-16).

Fransa Antlaşmada önemli değişiklikler için talepte bulunmuş, ancak istekleri reddedilmiştir (Nicoll ve Salmon, 1994:15). Savunma ortaklığı fikri, Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'nden gelen tehdit algılaması üzerine tasarlanmıştır. Ancak Stalin iktidarının 1953 sonrasında sona ermesi ile tehdit kendiliğinden ortadan kalkmış ve Almanya'nın silahlandırılması zorunluluğu da kalmamıştır. Bu koşullar altında ABD'nin, AST nin kurulması için yaptığı baskılara rağmen, AST fikri 30 Ağustos 1954 tarihinde Fransa Parlamentosunda reddedilir ve böylece ASB'de ilk başta ölü doğmuş olur (Mascler, 1974:15-16).

Siyasi birliği gerçekleştirmede karşılaşılan başarısızlıklar entegrasyonun öncelikle ekonomik alanda gerçekleştirilmesi yolundaki görüşleri kuvvetlendirmiş ve bundan sonra öncelikle ekonomik entegrasyonu gerçekleştirmek için faaliyetler yoğunlaşmıştır.

2.I ve II nci Fouchet Planı

Fransa'da iktidara General de Gaulle'nin gelmesiyle, federasyon-konfederasyon tartışmaları yeniden başlamıştır. Bu çerçevede, siyasi birlik statüsünü hazırlamakla görevli komisyonun başkanı Fransız Başbakanı Christian Fouchet'in adı ile anılan iki plan hazırlanmıştır.

I nci Fouchet Planında; ortak çıkarlarla ilgili konularda ortak bir dış politikanın belirlenmesi, diğer ülkelerle işbirliği içinde ortak bir savunma

politikasının kabulü ve üye devletlerin her türlü saldırıya karşı güvenliklerinin artırılması, bilim ve kültür alanında işbirliğinin sağlanması ile insan hakları, temel haklar ve demokrasinin savunulması hedeflenmiştir (AB –Türkiye İşbirliği Derneği, 2003: 83 ; Masclat, 1974:25 26).

I nci Fouchet Planı, Fransa dışında kalan bütün AB üyeleri tarafından eleştirildi. Karar alma mekanizmasının oybirliğine dayanmasının, ulusüstü bir yapıda sıkıntı yaratacağı öne sürüldü. Meclisin yetkileri sınırlı bulundu, bütçe ve yasama konularında Meclis'in Konsey'i denetleme yetkisinin olmaması tepkilere neden oldu. (AB Ansiklopedisi, 2003: 83) Ayrıca, savunma konusunun NATO'nun münhasır yetkisine bırakılması gerektiği belirtildi (Nicoll ve Salmon, 1994:29).

Müzakereler devam ederken, Fransa Komisyona yeni bir taslak sunar. II nci Fouchet Planı, siyasi birlikte devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Konseyin yanı sıra her dört ayda bir toplanan Bakan Komiteleri öngörür. Yetki alanına ekonomiyi de dahil eder. Meclis yetkilerine dış politika, savunma ve eğitim konuları ilave edilir. Ancak Meclis yetkilerinin yeterince güçlendirilmemiş olması, Meclisin genel seçimle işbaşına gelmesinden bahsedilmemesi nedeniyle ve Genel Sekreterlik kurulması öngörülmediğinden plan bir önceki gibi tepki alır (AB –Türkiye İşbirliği Derneği, 2003: 84 ; Masclat, 1974:27).

Fouchet planları ile ilgili tartışmalar iki noktada yoğunlaşmıştır: Benelüks ülkeleri İngiltere'nin yer alması durumunda, Birliğin uluslar arası yapıda olacağını, İngiltere'nin bulunmaması halinde teşkilat yapısının kesinlikle ulusüstü olması görüşünü dile getirirken, De Gaulle'nin iktidarda bulunduğu Fransa, Avrupa savunmasının ABD'den bağımsız olarak örgütlenmesini, geriye kalan AB ülkeleri ise savunmanın NATO şemsiyesi altında kalması görüşünü savunuyorlardı. Bu koşullarda Benelüks ülkeleri, ABD'nin Avrupa kıtasındaki yükümlülüklerinin azalmasına neden olacak girişimlerin desteklenmeyeceğini belirtmişler, taraflar arasındaki derin görüş ayrılıkları siyasi birlik kurulmasını öngören Fouchet Planlarının uygulamaya aktarılmasını engellemiştir. (AB Ansiklopedisi, 2003: 84)

3.1969 Lahey Zirve Konferansı ve Davignon Raporu

1969 yılında düzenlenen Lahey Zirvesinde üye devletler, hükümetlerarası işbirliğine dayalı, fakat kurucu Antlaşma kapsamında olmayan ASİ mekanizmasını oluşturma konusunda mutabakata vardılar. Dışişleri Bakanlığı Siyasal İşler Genel Müdürlerinden oluşan Komite, AB'yi siyasi birlik hedefine ulaştıracak en uygun yöntemleri araştırmakla görevlendirildi. Komite, Belçikalı Büyükelçi Etienni DAVIGNON'un adıyla anılan raporu kabul etti (Kuruçun, 1975:202).

Davignon Raporunun amacı, muntazam bilgi alışverişi ve görüşmeler vasıtasıyla önemli uluslar arası sorunlarda tutumları yaklaştırmak ve üye devletler arasındaki bağlılığı güçlendirmektir (Kaleağası, 1995:124). Bu rapor uyarınca Dışişleri Bakanlarının yılda iki kez dış politika sorunlarını görüşmek

üzere düzenli toplantılar yapmaları sağlanmıştır. Bu toplantılar vasıtasıyla dış politika alanındaki hareket çizgileri, bakış açıları birbirleriyle karşılaştırılacak ve bir ölçüde uyumlaştırılmaya çalışılacaktır (European Documentation Series, 1988:31).

Fouchet Planından farklı olarak savunma ve kültür alanları kapsam dışı bırakılmıştır.

4.1972 Paris Zirve Konferansı

1972 Paris Zirvesinde amaçlanan; dış politika sorunlarını inceleyerek, görüş alışverişinde bulunmanın ötesinde, Avrupa'nın dünya sorunları karşısında sesini duyurmasını ve uluslararası barışa katkıda bulunacak bir duruma gelmesini sağlamaktır (Kuruçun, 1975:203). Dışişleri bakanlarının yılda en az dört kez toplanması, değişik uluslar arası örgütlerde üye devlet büyükelçilerinin koordinasyon ve işbirliği içerisinde hareket etmesi, Parlamento'ya yılda bir kez siyasi işbirliği alanında yürütülen faaliyetler hakkında bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır (European Documentation Series, 1988:41).

5.1973 Kopenhag Zirve Konferansı

Üye devletlerin diğer ülkelerle ilişkilerinin niteliğini belirlemek ve uluslar arası plandaki sorumlulukları açıklığa kavuşturmak amacıyla düzenlenen Zirve sonunda Avrupa Kimliğini tanımlayan bir belge hazırlanmıştır. Bu zirvede, üye devletlere ulusal dış politikalarını belirlemeden önce, bir zirve toplantısında görüş alışverişinde bulunma mükellefiyeti getirilmiştir (Nicoll ve Salmon, 1994:43).

Kopenhag Zirve Konferansında, bir siyasi komite oluşturulması ve bu komitenin dışişleri bakanlarının toplantılarına ilave olarak ayda bir toplantı yapması öngörülmüştür. ASİ çalışmaları AB Konseyi dönem başkanı tarafından yürütülecek, bir sekreterlik de ona yardım edecektir (Alanat, 1995:129).

AB'ye üye devletler ilk kez Arap-İsrail savaşında ASİ çerçevesinde ortak bir tutum belirlemeyi başarmışlardır. Ekim 1973'teki Arap-İsrail savaşının ardından 06 Kasım 1973'te Ortadoğu sorunu ile ilgili olarak bir karar almışlar ve eşgüdümlü hareket ederek, Ortadoğu sorununun çözümlenebilmesi için Filistinlilerin haklarının dikkate alınması ve İsrail'in Haziran 1967 yılından itibaren işgal ettiği Arap topraklarını geri vermesi gerektiğini belirtmişler, böylece ilk kez çok önemli bir dünya sorunu karşısında ortak bir tutum saptamayı başarmışlardır (Kuruçun, 1975:203).

1973'teki dünya petrol şokuna kadar Avrupa Parlamentosu konuyu bir tabu olarak görmüş ve hatırlatıldığı zaman yetkisizliğini ileri sürmüştür. 1973-1974 yılından itibaren ise, enerji ve sanayi politikası üzerindeki tartışmalar vesilesiyle savunma ve güvenlik konularına gittikçe artan bir ilgi göstermeye başlamıştır (Bkz.Harp Akademileri Komutanlığı, 1995:22).

6.1974 Paris Zirve Konferansı

Paris Zirve Konferansında ASİ çerçevesinde Birlik üye devlet ve hükümet başkanlarının katılacağı toplantılara Avrupa Konseyi ismi verilmesi kabul edilerek, AB Konseyi'nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir(Bozkurt,

1987:16). Avrupa Konseyi'nin yılda en az üç kez toplanması kararlaştırılmış, AT'yi AB haline dönüştürmek üzere bir rapor hazırlamak görevi Belçika Dışişleri Bakanı Leo Tindemans'a verilmiştir (Kuruçun, 1975:206).

7.Tindemans Raporu

Aralık 1975 tarihli Tindemans Raporu'nda; siyasi işbirliği ile ilgili yapılan toplantılar ile antlaşmalarda öngörülen konularda yapılan bakanlar toplantısı arasındaki ayrıma son verilmesinin öneminden bahisle, siyasi işbirliği mekanizmasının dayandığı gönüllülük ilkesinden vazgeçilmesi ve ASİ'nin hukuki bir zemine oturtulması gerektiği belirtilmiştir. Raporda, dış politika konularını ilgilendiren meselelerde Avrupa Konseyi'nin ortak tutumları belirlemesi ve bu süreçte Bakanlar Konseyi'nin daha aktif rol oynaması önerilmiş, savunmaya ilişkin spesifik sorunlar için üye ülkelerin birbirleriyle görüş alışverişinde bulunması, Konsey'in çoğunluk oyu ile karar alması, Komisyon'un dış ilişkilerdeki rolünün artırılması istenmiştir. Bununla birlikte raporun üzerinde en yoğun tartışmalar "Çok Vitesli Avrupa" teklifi üzerine olmuştur. Üye ülkelerin Avrupa bütünleşmesine yetenek ve hazırlıklarına göre farklı kademelerde katılmalarını öngören "Çok Vitesli Avrupa" önerisi, hem AB'nin küçük ülkeleri hem de İtalya ve Almanya tarafından eleştirilmiştir (AB –Türkiye İşbirliği Derneği, 2003: 155).

8.1981 Londra Raporu

Üye devletlere dış politika konularında birbirlerine danışma zorunluluğu getiren Londra Raporu uyarınca; gerekli durumlarda Konsey dönem başkanı 48 saat içerisinde üye devlet dışişleri bakanlarını bir zirveye çağırabilmektedir. AB Konsey başkanlarının ASİ çalışmalarına bir önceki ve bir sonraki dönem başkanları yardım edecektir. Buna "troika" denilmektedir (www.deltur.cec.eu.int./kitap/politika/html., 2004).

ASİ ve AB arasında bilgi alışverişi sağlanacaktır. Üzerinde önemle durulan konu, siyasi işbirliğinin sadece dış politikadaki olaylara karşı bir tepki olmaması, olayların gidişatını etkileyecek bir güce kavuşmasıdır. ASİ çerçevesinde ilk kez "güvenliğin siyasi boyutu" adı altında güvenlik kavramının dile getirildiği raporda, üye ülkeler arasındaki danışmaların ileride "ortak eyleme" dönüşmesi dileği ifade edilmiştir. Ancak, Rapor, Avrupa Parlamentosu'nda onaylanmasına rağmen, üye devletlerce destek bulamadığı için hayata geçirilememiştir (AB –Türkiye İşbirliği Derneği, 2003:105 ; Alanat, 1995:129).

Londra Raporu'ndan Avrupa Tek Senedi'ne kadar olan dönemde iki önemli çalışma daha gerçekleştirilmiş, ancak bunlar daha önceki raporları daha ileri götürecek gelişme kaydedememişlerdir. 1983 yılında Stuttgart'ta AB Konseyi "AB'ye İlişkin Deklarasyon"u kabul etmiş, bu deklarasyonla daha önce ASİ içerisine dahil edilmeyen güvenlik konularının da ASİ çerçevesinde ele alınması öngörülmüştür (Alanat, 1995:129).

1984 yılında İtalyan Parlamenter Spinelli tarafından hazırlanan "AB Antlaşma Tasarısı"nda, ekonomik entegrasyon sırasında gösterilen başarının

siyasi entegrasyonda da gösterilmesinin ve uluslar arası alanda Avrupa'nın hak ettiği siyasi pozisyonu elde etmenin hedeflendiği bildirilmektedir. Güvenlik konuları da dahil olmak üzere Avrupa'nın siyasi birliğini öngörmekte olan plan, üye devletlerce destek bulamadığı için hayata geçirilememiştir (Bozkurt, 1987:19).

C. Avrupa Tek Senedi'(ATS)nde Avrupa Siyasi İşbirliği Mekanizması

01 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren ATS siyasi işbirliği açısından iki önemli özelliğe sahiptir:

1. 1987 yılına kadar ASİ mekanizması içerisinde gerçekleştirilen ve bugünkü ODGP'nin temelini oluşturan gelişmeler, ATS ile ilk kez hukuksal bir dayanağa kavuşmuştur. AB'ni kuran Paris ve Roma Antlaşmalarında dış politikaya ilişkin olarak üye devletleri bağlayıcı kural konulmamıştır. ATS'nin yürürlüğe girmesine kadar ASİ fiili (de facto) bir uygulama olarak kalmıştır. ATS bu konuda devrim niteliği taşıyan hükümleri de beraberinde getirmiştir. Senet "dayanışma, bütünleşme ve dış politika" konularını da kapsamakta ve ASİ'ye hukuksal (de jure) bir temel getirmektedir. ATS ile üye devletlerin sorumlulukları kağıt üzerine dökülüp bağlayıcı bir hale getirilmiştir (Günoğur, 1992:17).

2. Avrupa bütünleşme tarihinde ilk kez siyasi işbirliği ve ekonomik bütünleşme aynı düzey ve önemde kabul edilmiştir.

ATS uyarınca ASİ'nin amacı ortak çıkarları içeren alanlarda ortak bir dış politikanın tanımlanıp uygulanmasıdır. ATS'nin III ncü Bölüm 30 ncu maddesinde ortak dış politika alanının işleyişi ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre (Günoğur, 1992:17):

- Üye devletler Birliğin genel çıkarlarını ilgilendiren her dış politika sorunu üzerinde danışmada bulunmayı ve görüş alışverişi yapmayı,
- Ulusal tutumlarını belirlemeden önce diğer üye devletlerin ve Birliğin çıkarlarını dikkate almayı,
- Ortak ilkeler ve hedefler tespit ederek, ortak eylem planları geliştirmeyi,
- Uluslararası ilişkilerde ve uluslararası kurumlarda Birliğe bağlılık gücünü zarara uğratan her türlü eylemden sakınmak için çaba harcamayı ve tutumlarını koordine etmeyi,
- Güvenlikleri için gerekli sanayi ve teknoloji koşullarını korumaya kararlı bir şekilde, ulusal alanda olduğu kadar yetkili kurum ve organlar içinde de çalışacaklarını taahhüt etmişlerdir.

ATS ile Avrupa Parlamentosu, ASİ mekanizması faaliyetlerine ortak edilmiştir. Bu çerçevede Konsey siyasi sorunlar söz konusu oldukça, Avrupa Parlamentosunun görüşüne başvurmakta ve alacağı kararlarda bu görüşe olabildiğince yakınlaşmaya çaba harcamaktadır. Bununla birlikte ATS'nin ASİ konusunda Parlamentoya verdiği özel bir yetki yoktur (Bozkurt, 1988:92).

D. Maastricht Antlaşması'nda ODGP ile ASP'ye İlişkin Düzenlemeler

AB'ni kuran Maastricht Antlaşmanın 01 Kasım 1993'te yürürlüğe girmesiyle üç sütunlu (ayaklı) yapı oluşturulmuştur. Bunlar; Ekonomik ve Parasal Birlikten oluşan AT ayağı, ODGP ayağı ile Adalet ve İçişleri ayağından meydana gelmektedir.

ODGP hedeflerine ulaşılabilmesi için Maastricht Antlaşması ile üç tür araç öngörülmüştür: İşbirliği, ortak tutum ve ortak eylem. İşbirliği; üye devletlerin dış politikalarıyla Birlik çerçevesinde geliştirilen dış politikanın birbirleriyle uyumlu ve tamamlayıcı nitelikte olmasıdır. AB'nin ortak tutumunun belirlendiği durumlarda üye devletler ulusal dış politikalarını bu tutuma uyumlu bir şekilde sürdürmekle yükümlüdürler (Kaleağası, 1995:126). Ortak tutum dışında, Birliğin hedeflediği uluslararası siyasi etkinliğe ulaşabilmek için ortak eylem alanları belirlenmiştir. Bunlar; AGİT süreci, nükleer silahların yayılmasının engellenmesine bağlı sorunlar, güvenlik önlemleri dahil Avrupa'da silahsızlanma ve silahların kontrolü politikası, güvenliğin ekonomik yanı, özellikle de üçüncü ülkelere yapılan askeri teknoloji transferlerinin kontrolü ve silah ihracatının kontrolü konularındadır (European Political Cooperation Documentation Bulletin, 1992:158).

Maastricht Antlaşması ile, savunma ODGP kapsamına alınmış, buna yönelik karar ve eylemleri hazırlaması ve uygulaması görevi BAB'a verilerek, sekreteryası Brüksel'e taşınmıştır. Ancak, gerek AB-BAB, gerek BAB-NATO arasındaki ilişkiler düzenlenmemiştir. Maastricht Antlaşması ile düzenlemeyen bu konu daha sonra BAB Bakanlar Konseyi'nin 1992 yılında yayınladığı Petersberg Deklarasyonu ile düzenlenmeye çalışılmış, NATO – BAB arasında ihtilaf olması halinde bu örgütlerin savunma ve güvenlik alanlarındaki taahhütlerinin geçerli olmayacağı fikri kabul edilmiştir (Eekelen, 1992:15-17). Petersberg Deklarasyonu ile ayrıca, tam ve ortak üye statüleri belirlenerek, özellikle ortak üyelerin BAB çerçevesindeki hakları ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlenmiş, böylece her iki örgütün üyesi olan-olmayan üye devletlerin hak ve yetkileri saptanmıştır. BAB'ın operasyonel görevleri de açık ve somut bir şekilde düzenlenmiş, BAB'ın Planlama Komitesi vasıtasıyla daha aktif görev yapması, <BrükselAntlaşması (NATO Kuruluş Antlaşması) 5 nci maddesi uyarınca öngörülen ortak savunma ile ilgili temel görevinin yanısıra aşağıdaki alanlarda da görev yapması> kararlaştırılmıştır (Harp Akademileri Komutanlığı, 1995:44):

- İnsani yardım ve kurtarma vazifeleri,
- Barışı koruma görevleri,
- Kriz idaresinde barışı sağlayacak savaş birimlerinin idaresi,
- BM Güvenlik Konseyi'nin karar aldığı çözümlerin ve AGİT kararlarının yerine getirilmesi.

Maastricht Antlaşması değerlendirildiğinde, üye devletlerin ulusal kimliklerine saygının ön plana çıktığı, Birliğin federal kimliği konusunda sessiz kaldığı, ortak dış ve güvenlik politikası konusundaki kararların oybirliği ile

alınması nedeniyle ortak tutum ve ortak eylem kararlarının alınmasının güç olduğu görülmektedir. Bir yanda AB Maastricht Antlaşması çerçevesinde ODGP'yi hükümetlerarası bir örgüt şeklinde geliştirmeye çalışırken, diğer yanda dış ilişkilerin ekonomik boyutu ile ilgili siyasi ve ekonomik konular Birliğin kurumsal yapısı içinde ele alınmakta, böylece uluslararası bir örgüt özelliği göstermektedir (Sarter, 1995:8).

E.Maastricht Antlaşması'ndan Günümüze ODGP ile ASP'ye İlişkin Düzenlemeler

1.Amsterdam Antlaşması'nda ODGP ve ASP'ye İlişkin Düzenlemeler

02 Ekim 1997'de imzalanan Amsterdam Antlaşması'nın temel amacı, dış politika, güvenlik ve savunma alanlarında ortak stratejik çerçevenin kurulması ve Amerika kontrolündeki NATO'dan daha bağımsız ve etkin bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) oluşturulması olarak ifade edilebilir (Kar ve Arıkan, 2003:381).

Antlaşma ile, ortak stratejilerin oluşturulması, Konsey'de nitelikli çoğunluk ile daha geniş bir yelpazede karar alınması, ODGP'yi finanse eden süreçlerin kolaylaştırılması, uluslar arası ilişkilerde ortak analizlerin yapılabilmesi için erken uyarma ve politika planlama birimlerinin oluşturulması kararlaştırılmıştır (Karluk, 2003:102). Günümüze kadar AB üç konuda ortak strateji oluşturmuştur: Bunlar; Rusya ile ilişkiler, Ukrayna ile ilişkiler, Akdeniz bölgesine ilişkin ortak stratejilerdir (AB –Türkiye İşbirliği Derneği 2003: 127-128) .

Amsterdam Antlaşması'nda BAB'ın “operasyonel kapasiteye kavuşmasını sağlamak suretiyle, Birliğin gelişmesinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur.” (Maastricht Antlaşması 17 nci Md.) denilerek, BAB'ın AB'nin bir parçası olması olasılığı gündeme getirilmiştir. Yine aynı maddede, AB'nin BAB'dan “ortak dışişleri ve güvenlik politikasının savunma yönlerinin belirlenmesinde destek beklediği” açıkça belirtilmiş, “Avrupa Konseyinin bu doğrultuda karar vermesi halinde, BAB ile bütünleşme olasılığını göz önünde bulundurarak Birlik, BAB'la daha yakın kurumsal ilişkiler geliştirir.” denilmiştir (Rupp, 2002: 27).

2.Saint Malo Zirvesi (04 Aralık 1998)

İngiltere ve Fransa, AGSP 'nin hayata geçirilmesi ve AB savunma kapasitesinin güçlendirilmesi konusunda ortak bir deklarasyon yayımladılar. Saint Malo Zirvesi Deklarasyonu'nda, “ Uluslar arası krizlere karşılık verebilmek amacıyla Birliğin otonom eylem kapasitesine sahip, etkili askeri güçle desteklenmiş, bir operasyonel birim oluşturulmasının” gerekliliği vurgulanmıştır. İngiltere bu deklarasyonla, NATO dışında AGSP oluşturulması konusundaki çekincesine sınırlı da olsa bir esneklik getirmiştir. Ancak bu esneklik İngiltere'nin NATO'dan bağımsız bir AGSP oluşturulması fikrini desteklemesi şeklinde yorumlanmamalıdır. Keza bu deklarasyon, oluşturulacak

yeni yapılanmanın NATO'nun sorumluluk ve prensipleriyle uyumlu olması gerektiğini ifade etmiştir (Kar ve Arıkan, 2003:381).

3. Washington Zirvesi (24 Nisan 1999)

NATO'nun AGSP'na ilişkin yaklaşımını ortaya koyan Washington Zirvesi sonucunda, AB'nin NATO imkan ve kabiliyetlerine erişimi ile AB üyesi olmayan müttefiklerin AB bünyesindeki ODGP mekanizmalarına katılımının NATO – BAB arası düzenlemeler üzerine kurulması kararlaştırılmıştır.

Washington Deklarasyonu'nun 10 ncu maddesindeki, "...önceden belirlenmiş NATO imkan ve kabiliyetlerinin AB'ye tahsisi ve AB'nin NATO planlama yeteneklerine güvenceli erişimi konusunda düzenlemelerin yapılacağı" şeklindeki ifade AB devletlerince "otomatik erişim" olarak anlaşılmıştır. Türkiye ise, "otomatik erişim" değil, "her durum için karar" (case by case) ilkesinin uygulanacağını ifade etmiştir. Bu durum Türkiye ve AB arasında ODGP konusundaki temel sorunlardan birisi haline gelmiştir (Rupp, 2002:55).

4. Köln Zirvesi (03-04 Haziran 1999)

Washington Zirvesi ve Kosova krizinden alınan dersler çerçevesinde, AB, Köln Zirvesi'nde ODGP'nin süratle şekillendirilmesi ve Petersberg Görevlerini AB'nin bağımsız / otonom olarak icra edebileceği bir yapının geliştirilmesi kararını almıştır (Rupp, 2002:55).

5. Helsinki Zirvesi (10-11 Aralık 1999)

Helsinki Zirvesi'nde BAB'ın varlığına son verilmiş ve BAB AB'nin bir parçası haline getirilmiştir. Bu çerçevede Helsinki'de Avrupa Konseyi iki rapor kabul etmiştir: Bunlardan birincisi; güvenlik ve savunma konularında ortak Avrupa politikasını güçlendirme ve AB'de de askeri olmayan kriz yönetimlerine dairdir. İkinci rapor ise aslında birinci rapora bir nevi ektir. Başkanlık raporlarındaki temel yeni gelişme, Avrupa Konseyi'nin özerk karar alma kapasitesini geliştirme kararlılığının ve NATO'nun bir bütün olarak katılmadığı durumlarda, uluslar arası krizlere karşı AB öncülüğünde bir hareketin başlatılması ve yürütülmesi konusunun altının çizilmesidir (Rupp, 2002:55).

Başkanlık raporlarında Konsey içinde yer alan üç yeni daimi organ; Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Avrupa Askeri Komitesi ve Avrupa Askeri Personeli oluşturularak, 01 Mart 2000 tarihinden itibaren geçici statüde göreve başlamaları öngörülmüştür (Kar ve Arıkan, 2003:382).

Helsinki Zirvesi'nde üye devletler 60 gün içinde konuşlanabilecek ve en az bir yıl boyunca görev yapabilecek 50.000 ve 60.000 kişilik personele sahip ve Petersberg görevlerinin tamamını yerine getirebilecek bir askeri güç oluşturmaya gayret etmeyi kararlaştırmışlar, ayrıca daha uygun bir vade sonunda strateji, ulaştırma, istihbarat ve komuta kontrol sistemleri konusundaki eksikliklerini gidermek üzere maddi ve manevi gayretleri artırma konusunda anlaşma sağlandığını belirterek, AB'ye tam üyeliğe aday ülkeleri ve AB üyesi

olmayan NATO ülkelerini de bu oluşuma katkıda bulunmaya davet etmişlerdir (Rupp, 2002:55).

6. Feira Zirvesi (19-20 Haziran 2000)

Feira Zirvesi'nde, Avrupa'nın askeri gücünün iyileştirilmesinin AGSP'nin güvenilirliği ve etkinliği açısından önemli bir role sahip olacağı belirtilerek, AB üyesi olmayan NATO ülkeleri ile diğer üyeliğe aday ülkeleri askeri kriz yönetimi sistemine katkı sağlamaları için gerekli usul ve esaslar belirlenmiştir (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2002:250).

Feira Zirvesi sonucunda yayımlanan deklarasyonda aşağıdaki hususlara değinilmiştir (Rupp, 2002:63-64):

- AGSP mekanizmaları ile ilgili olarak yapılacak çalışmaların 15'li olarak başladığı ve süreceği, ancak planlama konusunda NATO uzmanlarının katkısına ihtiyaç duyulduğu,

- Her bir dönem başkanlığı süresince en az ikişer kez AB+15 (Aday ülkeler+ Norveç ve İzlanda) ve AB+6 (AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkeleri) ile AGSP konusunda görüşmeler yapılması,

- AB'nin hareket icra etmesi durumunda ise 6'lı ülke ile diyalog ve danışmanın sıklaştırılacağı, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılmasına karar verilmesi halinde bu ülkelerin otomatik olarak harekate iştirak ederek kuvvet katkısında bulunabileceği, AB'nin NATO'dan bağımsız hareket etmesi halinde ise, AB Konseyi'nin kararını müteakip söz konusu ülkelerin harekate davet edilebileceği belirtilmiştir. (Bu son husus adaylık yolundaki diğer ülkeler için de aynı şekilde ifade edilmiştir.)

7. Nice Zirvesi (07-09 Aralık 2000)

Nice Zirvesi'nde; Temel Haklar Şartı, genişleme, AGSP, ekonomik ve sosyal Avrupa için yeni atılım, vatandaşlar Avrupası, dış ilişkiler konuları ele alınmıştır. ODGP alanında en kısa sürede eylem gerçekleştirecek kapasiteye ulaştırılmasının hedeflendiği ve Leaken Zirvesi'ne kadar Avrupa Konseyi'nin bu konuda bir karar alacağı belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık Müsteşarlığı, 2002:251).

NATO Baş Komutan Yardımcısı (DSACEUR)'na da görevler veren Nice Zirvesi sonucunda aşağıdaki hususlar karara bağlanmıştır (Rupp, 2002:64-65):

- AB Askeri Komitesi, Askeri Personeli ve AB Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin sürekli hale getirilmesine karar verilmiş, çalışma ve teknik usuller ayrı, kapsamlı bir EK olarak sunulmuştur.

- AB'nin 1000 adedi 30 günden daha kısa sürede göreve başlayacak şekilde toplam 5000 kişilik bir polis gücüne sahip olması kararlaştırılmıştır.

- NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılacağı harekatta planlamanın NATO tarafından yapılacağı ve AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerin planlamaya bizzat katılacakları, bağımsız/otonom olarak AB tarafından yürütülen harekatta ise (stratejik düzeydeki) planlamanın AB Askeri Karargahı

tarafından yapılacağı, bu tür hareketlere AB üyesi olmayan NATO üyesi ülkelerin AB askeri personeline irtibat subayı göndereceği belirtilmiştir.

Nice Zirvesi sonrasında imzalanan Nice Antlaşması'nda Ortak Dış Politika Yüksek Temsilcisi gibi kilit noktalara yapılacak atamalarda oybirliği şartı kaldırılmıştır. (AB –Türkiye İşbirliği Derneği, 2003: 114) .

Nice Zirvesini müteakiben 22 Ocak 2001 tarihinde AB Genel İşler Konseyi AGSP ile ilgili bir dizi karar almıştır. Bu kapsamda kurumsal olarak öngörülen yenilikler şunlardır (Karluk, 2003:102):

- Siyasi ve Güvenlik Komitesi, kararın alındığı tarihten itibaren Daimi Komite şekline dönüştürülmüştür. Bir kriz durumunda Ortak Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisinin Dönem Başkanlığına danıştıktan sonra Komiteye başkanlık etmesi kararlaştırılmıştır. Bu tür kriz durumlarında Komitenin, Komisyonun rolüne hanel getirmeksizin, Konseye siyasi hedefler önermesi ve bu hedeflerin hayata geçirilmesine yönelik önlemlerin uygulanmasını denetlemesi,

- Avrupa Askeri Komitesinin Daimi Komiteye önerilerde bulunması,

- Konsey'de bulunan üye devlet askeri uzmanlarının yerine AB Askeri Personel Merkezinin kurulması öngörülmüş, ayrıca NATO ile ilişkiler de düzenlenerek Daimi Komite ile NATO Konseyi'nin her dönem başkanlığında en az üç defa bir araya gelmesi, AB ve NATO'nun her dönem başkanlığında en az bir defa Bakanlar seviyesinde toplanması kararlaştırılmıştır.

8. Leaken Zirvesi (14-15 Aralık 2001)

Avrupa Konseyi Sonuç Bildirgesi'nde, "AGSP konusunda süregelen gelişmeler, sivil ve askeri kapasitelerin artırılması ve uygun kurumsal yapılanmanın oluşturulması sonucunda, AB'nin kriz yönetimi operasyonlarını uygulayabilecek duruma geldiği" belirtilmiştir (Kar ve Arıkan, 2003:382).

9. Brüksel Zirvesi (24-25 Ekim 2002)

Brüksel Zirvesi sonucunda; "AGSP'nin hiçbir koşulda ve krizde herhangi bir NATO müttefikine karşı kullanılmayacağı, NATO askeri kriz yönetiminin de karşılık olarak, AB'ye ve üye devletlere karşı herhangi bir eyleme geçemeyeceği" ilkesi benimsenmiştir (Kar ve Arıkan, 2003:383).

10.Kopenhag Zirvesi (12-13 Aralık 2002)

Kopenhag Zirvesi sonucunda, bütün AB üye devletlerinin, ortak bir savunma politikasının çerçevesinin çizilmesi dahil olmak üzere Birliğin güvenliğine ilişkin tüm konuları kapsayacak ODGP'nin tanımlanması ve uygulanmasına bütünüyle katılacakları deklare edilmiştir. (Kar ve Arıkan, 2003:383)

F. AB Anayasası Hazırlıkları Çerçevesinde ODGP ve ASP'ye İlişkin

Düzenlemeler

Laeken Zirvesi'nde oluşturulması kararlaştırılan AB'nin Geleceğine İlişkin Konvansiyon, 2003'ün Ekim ayından 2004 yılının Mart ayına kadar sürmesi planlanan hükümetlerarası konferansa hazırlık amacıyla taslak bir

Anayasal Antlaşma hazırlama görevi üstlenmiş ve bu konudaki çalışmalarına 28 Şubat 2002 tarihinde başlamıştır. AB'ye üye ve aday ülkelerin hükümet ve parlamento temsilcileri ile Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu temsilcilerinden oluşan Konvansiyon, Haziran 2003'te çalışmalarını tamamlayarak hazırladığı Anayasa taslağını 20-21 Haziran 2003 tarihlerinde gerçekleştirilen Selanik Avrupa Konseyi Zirvesi'nde AB devlet ve hükümet başkanlarına sunmuştur (www.ikv.org.tr/araştırmalar/degerlendirmeler/konvansiyon-abanayasasi.htm, 2004).

Selanik Zirvesi'nde mutabakata varılamaması üzerine Taslak Anayasa, Ekim 2003 başında Roma Zirvesi'nde, daha sonra yine Ekim'de Brüksel Zirvesi'nde tekrar ele alınmıştır. Oylama sistemi başta olmak üzere pek çok konuda anlaşmazlık doğmuş, yeni sistemin temsil güçlerini zayıflatacağını düşünen ve egemenliklerini büyüklerin eline teslim etmek istemeyen Polonya ve İspanya gibi devletler, Taslak Anayasa metnine karşı çıkmışlardır. İspanya ve Polonya, Nice Zirvesi'nde kararlaştırılan ve nüfus yoğunluğuna bağımlı kılınmayan oy sistemini savunmuş, kendilerine birliğin büyük ülkeleri kadar oy hakkı tanıyan kuralların değiştirilmesine, değişikliklerin AB'nin dört büyük ülkesi Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'ya daha fazla kontrol gücü vereceği gerekçesiyle itiraz etmişlerdir. Taslak Anayasa, yılın son zirvesi olan 12-13 Aralık 2003 tarihinde tekrar ele alınmış, ancak zirveden sonuç alınamamış, sadece ortak savunma ve güvenlik politikasında anlaşma gerçekleştirilebilmiştir (www2.dw-world.de/turkish/politik/1.51655.1.html, 2004). Ancak bu anlaşma hukuki değil, Birliğe dahil ülkelerin politik bağımlılığı anlamındadır (Reiter, 2004; 26).

Taslak Anayasa'da ODGP konusundaki ve siyasi birliğe ilişkin önemli hususlar şunlardır (www.ikv.org.tr/araştırmalar/degerlendirmeler/konvansiyon-abanayasasi.htm, 2004):

- İngiltere'nin ısrarı üzerine hazırlanan Taslak Anayasa metninden "federal" kelimesi çıkarılmış, yerine " her zaman olduğundan daha yakın bir şekilde birleşmiş" ifadesi önsöze konulmuştur.

- İngiltere ve Fransa'nın baskısı sonucu, ODGP üye devletlerin tekelinde bırakılmıştır (Ulusal veto korunacaktır. ODGP konusunda üye devletler oy birliği ile karar alacaklardır).

- Taslağın kabulü ile savunma konusunda güçlendirilmiş işbirliği imkanı doğacaktır. (ODGP'nin kademeli bir şekilde çerçevesi çizilecek, Avrupa Konseyi'nin oybirliği ile karar almasını takiben ortak savunma politikası oluşturulacaktır. Ortak Savunma Politikası oluşturuluncaya kadar, üye devletler istedikleri takdirde kendi aralarında karşılıklı savunma konusunda daha yakın bir işbirliği tesis edebileceklerdir. Söz konusu işbirliğine dahil olan bir üye ülkenin kendi topraklarında silahlı saldırıya maruz kalması halinde, işbirliğine dahil diğer ülkeler imkanları dahilinde bu ülkeye yardım edeceklerdir).

- Üye devletlerin askeri kapasitelerini artırmalarına yardımcı olmak amacıyla bir Avrupa Silah, Araştırma ve Askeri Kapasite Kurumu (European Armaments, Research and Military Capabilities Agency) kurulacaktır.

- Birliğin ODGP'yi idare edecek bir AB Dışişleri Bakanı pozisyonu oluşturulacaktır. AB Dışişleri Bakanı, AB Komisyonu üyesi olacak ve Komisyon Başkanı'nın onayı ile Avrupa Konseyi tarafından atanacaktır. AB Dışişleri Bakanı, görevini yerine getirirken, yeni oluşturulacak Avrupa Dış İlişkiler Servisi'nden yardım alacaktır.

V. ODGP ile ASP'ye İlişkin Eksiklikler

ASİ, ODGP ve AGSP olarak ifade edilen AB'nin dış politika, güvenlik ve savunma konularını içeren siyasi birlik çalışmalarında önemli aşamalar kaydedilmekle birlikte pek çok konuda şu eksiklikler bulunmaktadır:

- Antlaşmalarda AGSP'nin gelişimine ilişkin ciddi bir anayasal tanım yapılmamış, AGSP'nin kurumsal olarak nasıl işleyeceği konusu da belirsiz kalmıştır. Kurumsal yapılar, Antlaşmalar yerine ASİ'nin ilk aşamalarında olduğu gibi Başkanlık raporlarında oluşturulmuştur (Rupp, 2002:38).

- ODGP'nin işleyişinde Birlik açısından önem arz eden noktalardan biri, AB yetkilerinin kapsamına giren dış ilişkiler girişimleri ile bütünlük sağlama sorunudur. AB bir yandan dış ilişkilerini hükümetlerarası ilişkiler çerçevesinde yürütmeye çalışırken diğer yandan dış ilişkilerin ekonomik boyutunu Birlik mekanizmaları içerisinde yürütmekte, bu da çift boyutlu bir çelişki yaratmaktadır. ODGP'nin işleyişi ile Birlik içindeki karar alma mekanizmaları ve kurumlarının rolleri arasında kopukluk ortaya çıkarken, uluslararası siyasal ve ekonomik konular aynı bütünün bir parçası olarak ele alınmayı gerektirmektedir (Karluk, 2003:101).

- AGSP'de net olmayan iki konu ön plana çıkmıştır: askeri yetenek ve NATO ile ilişkiler sorunu. Aralık 2001 Leaken Avrupa Konseyi'nde ise AB, kendisinin askeri operasyonları gerçekleştirebilecek kapasitede olduğunu açıklayarak çok tartışılan bir adım atmış bulunmaktadır. Leaken Başkanlık Sonuç Bildirgesi'nde EK-3'te "AB şu anda bazı kriz yönetimi operasyonlarını yürütebilir." denilerek, askeri kapasite boşlukları kapatılincaya kadar AB "kısmen işler" olarak ilan edilmiştir (Rupp, 2002:38).

- AB'nin en önemli eksikliklerinden birisi, NATO'da bulunan SHAPE adlı kurumda toplanan askeri stratejik planlama yeteneğinin bulunmamasıdır (Rupp, 2002:39).

- AB'nin krizlere müdahale gibi "özellikle askeri ve lojistik" konulardaki yetersizliği, "bu imkanlara sahip NATO varken ve NATO üyesi pek çok AB üyesi devlet varken, AB'nin tekrar bu yeteneklere sahip olmak için zaman ve para harcamasına gerek var mıdır?" sorusunu akla getirmektedir. AB tüm bu maddi temellere sahip olmadığı sürece, ABD'nin, bir çatışmaya veya farklı jeostratejik çıkar değerlendirmesi sebebiyle AB için öncelik taşıyan bir operasyona katılmak istemediği zaman, AB'nin NATO'nun

elindeki imkanları kullanabilmesi bazı Antlaşmaların yapılmasına bağlıdır. Bu Antlaşmaların yapılmasında iki kilit nokta vardır: Birliğin operasyonel anlamdaki ve karar alma sürecindeki özerkliği ve genellikle güvenceli erişim veya garanti edilmiş erişim olarak adlandırılan konular. NATO'nun imkan ve kabiliyetlerinin kullanılabilmesinde, güvenceli erişim, AB'nin NATO imkan ve kabiliyetlerinden NATO'ya danışmadan yararlanma beklentisi olduğu anlamına gelir ki, bu, AB üyesi olmayan NATO üyesi Türkiye ve Norveç gibi ülkeler için sorun yaratmaktadır (Rupp, 2002:39).

AB ve NATO arasındaki yeteneklerin paylaşımına olanak sağlamak amacıyla, 1999 yılında NATO 50 nci yıl zirvesinde "Berlin +"olarak da adlandırılan düzenleme kabul edilmiştir. Buna göre, AB öncülüğünde yapılan ve NATO kapasite ve olanaklarının kullanıldığı bir operasyonda, operasyon planlaması NATO planlama kaynakları kullanılarak yapılacaktır. AB öncülüğünde yapılan ve NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılmadığı bir operasyon planlaması ise üye devletlerin ulusal merkezlerinde yapılacaktır (Rupp, 2002:39).

- Yeni üye devletlerin katılımıyla üye sayısı daha da artacak olan AB, özellikle ulus devletlerin yetkileri kapsamında bulunan dış politika, savunma ve güvenlik gibi önemli konularda, tüm üye devletlerin üzerinde anlaşacağı kararları nasıl alacaktır? Oybirliği kuralının geçerli olması halinde kararların alınması güçleşecek, belki imkansız hale gelecektir, oy çokluğu ya da nitelikli çoğunlukla alınan kararların diğer üye devletlerin ulusal menfaatlerine aykırı olması durumunda, alınan kararlar olumsuz ya da çekimser oy kullanan devletleri bağlayacak mıdır? Bağlamadığı takdirde, AB'nin aldığı kararların uluslar arası camida etkisi sanıldığı kadar büyük olacak mıdır?

Taslak Anayasa metni incelendiğinde, AB'nin büyük ve küçük devletleri arasında derin görüş ayrılıkları bulunmakla birlikte, bir konuda ortak yönde hareket ettikleri görülmektedir: ODGP alanında büyük ve küçük devletler siyasal birliğe hazır olmadıklarını, oybirliği kuralından vazgeçerek, dış politika alanında kendi adlarına AB'nin hareket etmesine müsaade edemeyeceklerini, ulusal çıkarların AB çıkarlarından önce geldiğini, savunma konusunda da güçlendirilmiş işbirliği ötesinde bir adıma şu an için hazır olmadıklarını göstermişlerdir. Üye sayısının artmasıyla birlikte, oybirliği kuralının işlemesi iyice zorlaşacak, uluslar arası gündemin devamlı değiştiği günümüzde, bunalımlara zamanında müdahale edilmediği takdirde ve etkili kararların alınıp uygulanmaması halinde, alınacak kararların beklenen siyasi gücü AB'ye sağlamayacağı aşikardır.

AB'nin ODGP'si halen kurumlarca yaşatılmak yerine ortak davranış arzusuyla hayatta kalmaktadır. Böyle bir arzu ortak bir bakış açısı, tehditler ve tehlikeler karşısında aynı ya da en azından benzeri algılamaları ve olaylar karşısında aynı tarz karar almayı gerektirmektedir. Her şeyden evvel ortak faydalar ancak tek bir karar ve bu karara göre tek bir politik uygulamayı sağlayabilmelidir. Oysa Avrupa bu konuda ikilem ve yetenezsizlik

sergilemektedir. Ancak bu konudaki yetersizliğin fark edilmesi, Birlik ülkelerinin daha iyiye ulaşma yönündeki gayretlerini artırmaktadır. (Reiter, 2004: 26). Ayrıca birliğin gelecek yıllarda güvenlik stratejisinin içerik olarak geliştirilmesi de gerekecektir. Bu bağlamda bir yandan güvenlik ile ilgili amaçların daha derinlemesine ele alınması, diğer yandan da yeni tehditlerin neler olabileceğine dair gerçekçi kararların alınması ve güvenlik politikasında kullanılacak araçların tanımlanması gerekecektir (Bkz. Schwarz, 2003).

Tehdit ve güvenlik kavramları ile farklı tehlikeler karşısında hangi somut önlemlerin alınabileceğine dair anlayışta eksiklikler vardır (Nassauer, 2003).

Kurumsal yapının oluşturması yanında, güvenlik stratejisi ile ilgili aşağıdaki kriterlerin daha ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir (Reiter,2004; 30):

- Birliğin güvenlik tanımı, AB'nin daha aktif olmak istediği coğrafi bölgenin belirlenmesi,
- Güvenlik politikasındaki risklerin, AB'den kaynaklanan sorunların analizi,
- AB coğrafyasının güvenliğini garanti etmek için Birliğin ihtiyaç duyduğu sivil ve askeri enstrümanların mevcut durumunu belirlenmesi,
- Global ve bölgesel alanda Avrupa'nın çıkarlarının ortaya konması,
- ODGP'nin önceliklerinin belirlenmesi,
- Birliğin gerektiğinde sivil ve askeri kriz yönetiminde yer alıp alamayacağını belirleyen kriterlerin açıklığa kavuşturulması,
- İç ve dış güvenlik arasındaki ilişkinin ortaya konması,
- Gelecekte AB, NATO ve ABD arasında ortaya çıkacak muhtemel görev dağılımının açıklığa kavuşturulması.

VI. Sonuç

Bugün 375 milyonluk nüfusu, 8 trilyon EURO'luk Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'sı ile dünyanın en büyük bölgesel güçlerinden biri olan AB; kültürleri, tarihleri, dilleri, etnik yapıları kadar gelişmişlik düzeyleri de farklı ülkeleri biraraya getirmiştir. Mayıs 2004'te 10 yeni üye ülkenin katılım anlaşması imzalamasıyla Birliğin üye ülke sayısı 25'e, nüfusu 450 milyona ulaşacak, genişleme süreci, 2007'de Bulgaristan ve Romanya ile, müzakere sürecine girmemiş olan Türkiye ile devam edecektir. Özellikle Kıbrıs'ın birliğe katılımı ile Türkiye'nin tam üyeliği ve eski Yugoslavya'da yer alan ülkelerin Birliğe alınması sonucu AB çok geniş bir coğrafyaya yayılacaktır. Bu genişleme halkasının ekonomik ve siyasal açıdan sorunlu bölgeler ya da sorunlu bölgelerin sınırlarına doğru olması Birliğin ODGP'sini çok daha önemli hale getirmektedir.

Nüfusu kültürel açıdan incelendiğinde, AB, tarihte ancak eski Roma'nın veya yakın tarihte eski Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu bir kültürel heterojenliği barındırmaktadır. Önümüzdeki dönemde ortak bir "Avrupalı" veya

“Avrupa Birliklik” kimliğini oluşturmak daha zor olacaktır. Çünkü ulus-devlet kalıpları içinde gelişmiş bulunan kimliklerin, AB gibi yeni bir siyasal kimlik gerektiren siyasal yapının gerekleri doğrultusunda yeni bir kimliğe dönüşmesi uzun zaman alacaktır. Bu süreçte tabii ki milli devletlerin ideolojileri ve ideolojilerinin temellerini oluşturan inanç ve tarih sistematığı sarsılacak, yeniden yorumlanacaktır. (www.turan.tc/kalem/ab2.htm).

Eskinin düşman devletlerini biraraya getirerek, ortak çıkarlar ve amaçlar doğrultusunda birbirine bağlayan Birlik, bugün ekonomik gücü ile orantılı siyasal pozisyona ulaşma gayreti içerisinde, yani ekonomik bütünleşmenin sağladığı gücün politik topluma taşınması istenmektedir. Ancak AB bugün bu politik-askeri iradeyi nasıl oluşturacağını savaşını vermektedir. AB içindeki Almanya-İtalya gibi bazı ülkeler federasyon yanlısı politikalar izlerken, İngiltere ise AB'nin federasyon değil konfederasyon olmasını desteklemektedir. Sorun sadece AB'nin nasıl bir süper güç olacağı ile sınırlı değildir. AB üyesi ülkelerin ulus-devlet olarak menfaat tanımlamaları da devam etmektedir. (www.turan.tc/kalem/ab2.htm.) Dış politika kararları ve her şeyden önemlisi bu alana dahil olan güvenlik politikası alanlarında ortak çıkarları tanımlamak oldukça güçtür. Üye ülkelerden halen sadece Fransa ve İngiltere nükleer güce sahip bulunmaktadır. Danimarka, Portekiz, İspanya, Polonya gibi ülkeler siyasal ve ekonomik bağların geliştirilmesi halinde kendi benliklerini yitirecekleri, kendilerinin geleceği hakkında diğer ülkelerin karar vereceği endişelerini taşımaktadırlar. İngiltere, gibi üye devletler egemenliklerinden yapılacak bir sınırlandırmaya, son yıllarda tutumlarında esneklik görülse de, henüz hazır değildirler. Dış politikada “tek ses” olmak istemekle birlikte, bunun hükümetler arası görüşmelerle başarılabilmesini savunmaktadırlar. Bu nedenle, bu yönde atılacak adımlarda daha ihtiyatlı davranmaktadırlar.

Siyasi birlik konusunda ihtiyatlı davranan ülkelerin bir diğer endişesi, AB'nin zaman içerisinde NATO'ya alternatif bir kuruluş olması ihtimalidir. AB üyesi devletlerin çoğu aynı zamanda NATO üyesidirler. Soğuk Savaş süresince ABD liderliğindeki NATO, Sovyet tehdidi karşısında bu ülkelerin güvenliğini sağlayan yegane kuruluş olmuştur. AB'nin siyasal birlik aşamasında, doğal olarak bu üye devletlerin siyasal iradeleri ve ulusal tercihlerinde ABD ve NATO'nun büyük etkisi olmaktadır. NATO'dan ayrı bir savunma mekanizmasının sağlanmasını isteyen Fransa, Almanya, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'ya karşılık, İngiltere öncülüğündeki İspanya, İtalya ve Portekiz gibi ülkeler buna tamamiyle karşı çıkmaktadırlar (www2.dw-world.de/turkish/politik/1.51655.1.html, 2004).

AB toplam Gayri Safi Milli Hasılasının yüzde 4 ila 5 kadarını, 1945'ten sonra süper güçlerin sahip olduğu stratejik ve konvansiyonel kuvvetlere eşdeğer bir düzen kurmaya yeterli olacak şekilde, savunmaya ayırabilecek kadar zengindi. Gerek bilim, gerek sanayi alt yapısı ve askeri sanayi potansiyoneli de hep mevcuttu. Sırf Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'nın Kara Kuvvetleri birleştirilse, bazı haberleşme meselelerine rağmen,

dünyanın en büyük ve en iyi donatılmış ordularından biri meydana gelirdi. Avrupa'nın artık büyüüp kendi savunmasını ABD'ye emanet etmekten vazgeçmeye çalışması gerekmez miydi (Kennedy, 1996: 347)? Bugün, ABD'nin yüksek bütçe açığı ve Avrupa'nın uluslararası krizlere müdahalede daha fazla yükümlülük alması konusunda ABD'deki artan kamuoyu baskısı AB'nin siyasi birlik faaliyetleri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkide bulunmaktadır.

AB'nin istediği siyasi güce ulaşması için öncelikle kendi içindeki belirsizlikleri çözmesi gerekmektedir. Öncelikle çözülmesi gereken konu, ortak dışişleri ve güvenlik politikasının hükümetlerarası işbirliği mi, yoksa uluslararası ilkesi çerçevesinde mi çözüleceğidir. Öte yandan AB içerisindeki dış politika ile ekonomik politikalar arasında ortaya çıkan sözde ayırım, en çok eleştirilere maruz kalan konulardan biridir.

İsveç, Avusturya ve Finlandiya gibi geleneksel olarak tarafsızlık politikası izleyen ülkelerin ODGP'nin gerektirdiği sorumlulukları taşıyıp taşıyamayacakları da belli değildir.

Birliğin güvenlik politikasının bulunduğu aşama "*ergenlik çağından çıkış*" olarak tanımlanmaktadır. ODGP ve AGSP'de önemli diğer bir adım sayılan "*zaman*"ın olgunlaştığı, çünkü güvenlik stratejisi ile ilgili taslağın yeni bir güvenlik politikası doktrininin geliştirilmesinde hareket noktası olarak değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır (Wenger, 2003).

AB'nin ortak dışişleri ve güvenlik politikası ile savunma politikasında istenen başarının elde edilebilmesi için, genel ilkelerin ortaya konulması, bu konularda oylama usulünün oy birliğinden ziyade oy çokluğu ya da nitelikli çoğunluk usulüne geçilmesi, üye devletlerin doğrudan ya da dolaylı olarak çıkarlarını ilgilendiren alanların belirlenmesi ve buna ilişkin kararlarda oylamanın nasıl yapılacağına tespiti, kriz yönetimi, krizlere müdahale gibi konularda çalışmak üzere Avrupa Ordusu'nun kurulması, buna bütçeden ödenek ayrılması, her türlü lojistik, ikmal ve muhabere sistemlerinin oluşturulması, faaliyetleri planlayacak ve yönetecek ana karargahın ve stratejilerinin saptanması gerekmektedir.

Birliğin gidiş hattının devlet yapılanması amacı doğrultusunda kararlı ve istikrarlı olarak seyredeceği beklense de (İşyar, 1998), siyasi entegrasyonu genişleme süreci içerisinde, sürekli olarak gelişen ve değişen uluslararası ilişkilerdeki faaliyetleri göz önüne alarak gerçekleştirmek zorunda olan AB'nin, ekonomik entegrasyonda gösterdiği başarıyı aynı sürede ve ölçüde siyasi entegrasyonda gerçekleştirmesini beklemek zordur. Bu, zaman alacak, emekleme dönemi geçildikten sonra yürüme ve koşma dönemi başlayacaktır. Ancak emekleme süreci, özellikle ekonomik durumu halen AB'nin en düşük gelirli ülkesinden dahi geri olan yeni üye devletlerin AB'ne katılmasıyla bir süre daha uzayacaktır.

Siyasi birliğin bir parçası olan ODGP'nin gerektirdiği kurumsallaşma gereğine olan inanç, diğer yandan dışsal faktörlere de bağlıdır. Soğuk Savaşın

sona ermesiyle birlikte tehdit algılaması ve tehdidin niteliği değişmiştir. Doğu Bloku'nun yıkılması sonucunda NATO'nun varlık nedeninin sorgulandığı günümüzde, "AB'nin ekonomik birliğin ötesinde aynı zamanda bir güvenlik ve savunma teşkilatı haline gelmesine gerek var mıdır?" sorusu ODGP'nin güçlendirilmesine olan beklentileri azaltmaktadır. Bu nedenle de, üye ülkelerin bir süre daha özellikle genişleme, ekonomik büyüme ve istikrar konularına önem vereceklerini, ODGP'yi yine ikinci planda tutacaklarını ifade edebiliriz. Eğer ekonomik entegrasyon tam olarak gerçekleştirilebilir, Birliğe üye devlet vatandaşları arasındaki yaşam standartları yakınlştırılabilir, bölgesel farklılıklar azaltılabilir ve yeni üyelerle birliğin eski üyeleri arasında tam bir uyum gerçekleştirilebilirse siyasi birlik er geç ekonomik birliği takip edecektir.

Kaynaklar

- AB –Türkiye İşbirliği Derneği (2003), AB Ansiklopedisi , Yayın No.11, AB Birinci Serisi:4, İstanbul.
- Alanat, M.(1995), "Ortak Dış Ve Güvenlik Politikası Ve Siyasal Birlik", *T.C. Merkez Bankası Avrupa Birliği El Kitabı*, Ankara , Ss.125 136.
- Arsava, A.F.(1985), *Avrupa Toplulukları Hukuku Ve Bu Hukukun Ulusal Alanda Uygulanmasından Doğan Sorunlar*, Aü Sbf Yayınları 545, Ankara .
- Balkır, C. Ve Demirci, M.(1989), *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Ve At*, 2.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul .
- Bozkurt, Ö.(1988), *Avrupa Parlamentosu, Yetkiler Ve Usuller, Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları*, No.225, Ankara.
- Bozkurt,Ö.(1987), *At'nin Bütünleşme Süreci Ve Yapısı: Bir Genel Bakış, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları*, No. 220.
- Bozkurt, Ö.(1992), *Bir Seminerin Ardından Maastricht Zirvesi Ve Sonrası*, İkv. 103, İstanbul .
- Ceyhan, A.(1991), *90'lı Yılların Başında Avrupa'nın Geleceği Tartışmaları*, İkv 38., İstanbul .
- Dura,C. Ve Atik, H.(2003), *Avrupa Birliği, Gümrük Birliği Ve Türkiye*, 2.Baskı, Nobel Yayınları, No:164, Ankara.
- Eekelen William Van (1992), "Bab'ın Maastricht Sonrası Gündemi", *Nato Dergisi*, No.2, Ss.12 17.
- European Documentation Series(1988), *European Political Cooperation*, Luxemburg.
- European Political Cooperation Documentation Bulletin ,(1992),Question No. H-222/92 By Mr.Cushnahan Concerning Common Foreign And Security Policy, 92/102, 11 March 1992
- Frei, D.(1982), *Internationale Zusammenarbeit, Theoritische Ansätze Und Empirische Beiträge*, Königstein/Ts: Hain.

- Gönlübol, M.(1965), “Aet Kuruluşu Ve Gelişmesi ”, *A.Ü. Sbf Dergisi*, Cilt:20, Sayı:3-4, Ss.75-115.
- Günüğur, H.(1992) Avrupa Siyasi İşbirliği Kavramı”, İkv 107-108, İstanbul.
- Harp Akademileri Komutanlığı (1992a), Avrupa'nın Yeni Kimliği, İstanbul.
- Harp Akademileri Komutanlığı (1992b), Avrupa'nın Yeni Siyasi-Stratejik-Ekonomik Ortamı, İstanbul .
- Harp Akademileri Komutanlığı (1995), Batı Avrupa Birliği Ve Türkiye, İstanbul.
- Hitiris, T.(1998), European Union Economics, 4. Baskı , Prentice Hall, Europe.
- İşyar, Ö.G.(1998), “ Avrupa Örgütlenme Ve Bütünleşme Arayışları Örneğinde Uluslararası Entegrasyon Modelleri ”, *U.Ü.İİBF Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2
- Kaleağası, B.(1995), Tek Pazardan Ekonomik Ve Parasal Birliğe Avrupa Birliği'nin Yetkileri Ve Karar Alma Mekanizmaları, İkv 132, İstanbul.
- Kar, M. ve Arıkan, H.(2003), Avrupa Birliği Ortak Politikalar Ve Türkiye, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Karlık, S.R.(2003), Avrupa Birliği Ve Türkiye, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Kennedy, P.(1996), Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken, (Çev. Fikret Üçcan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2 Nci Baskı, Ankara.
- Kuruç, B.(1975), Avrupa Topluluğu Nedir? Avrupa Topluluğu Yayınları, Ankara.
- Masclot, J. C.(1974), Avrupa Siyasi Birliği, Çev. (Süheyl Gürbaşkan), Reklam Yayınları, No.37. İstanbul.
- Nassauer, O.(2003), “Die-Eu Sicherheit-Doktrin-Realistische Gegenentwurf Zur Offensiven Us-Strategie?”, *Ndr Info*, 28 Juni 2003.
- Nicoll,W. Ve Salmon, T. (1994), Understanding New European Community, Simon And Schuster International Group.
- Reiter, E.(2004), “ Die Sicherheitstrategie Der Eu ”, *Das Parlament*, 19 Januar 2004.
- Rupp, M.(2002), Ab'nin Ortak Dışışleri Ve Güvenlik Politikası Ve Türkiye'nin Uyumu, İkv Yayınları, İstanbul.
- Sarter, J.(1995) “ Avrupa Birliği'nin Güvenlik ve Savunma Boyutu “, *Nato Dergisi*, No.4, Ss.3 9.
- Schwarz, K-D.(2003), “ Die Erste Sicherheitsstrategie Der Eu ”, *Swp-Aktuell*, No:47, November 2003.
- T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı(2002), Avrupa Birliği ve Türkiye, Ankara.
- Uludağ, Ş.(1993), Avrupa Parlamentosu ve Gelecekteki Rolü, Aü Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

- Weidenfeld, W.(2003), “Transatlantische Nüchternheit”, *Jahrbuch für Internationale Sicherheitspolitik 2003*, ss.359 374.
- Wenger, A. (2003), “Realistische europäische Sicherheitspolitik “, *NZZ*, 26 November 2003
- www2.dw-world.de/turkish/politik/1.51655.1.html, (Erişim Tarihi 17.02.2004).
- www.iky.org.tr/araştırmalar/degerlendirmeler/konvansiyon-abanayasasi.htm, (Erişim Tarihi 17.02. 2004)
- www.deltur.cec.eu.int/kitap/politika/html.,(Erişim Tarihi 17.02.2004).
- www.turan.tc/kalem/ab2.htm, (Erişim Tarihi 17.02.2004).